

Anemomen



Medlemsblad för
Hallsbergs Naturskyddsförening
Nr 2 2025



Innehåll

Ordföranden har ordet.....	3
Efter 50 år.....	6
<i>Vitsippor och gulsippor</i>	7
<i>När ramslöken blommar</i>	8
<i>Guckuskon</i>	9
<i>Luktsporren</i>	10
<i>Fjädergräset</i>	11
<i>Kärrknipproten</i>	12
<i>På hemmaplan</i>	13
Kanadensiskt gullris	14
<i>Populär bland insekter</i>	14
<i>Impopulär bland naturvårdare</i>	15
Från årets aktiviteter	16
Öppen trädgård	20
Aktiviteter 2025	23

Omslagsbilden

Växter kan var olika mycket älskade. Tistlar hör väl till de mindre populära bland oss människor, men bland nektarsugande insekter är det annorlunda. Här är en humla på väg in för ett mål nektar i en kärtistel i Tripphult.

Hallsbergs Naturskyddsförening

hallsberg.naturskyddsforeningen.se
www.facebook.com/HallsbergSNaturskyddsforening
krets.hallsberg@gmail.com

Kontaktpersoner:

Postmottagare: Anders Bolinder 073-423 38 77
Redaktör för Anemonen och administratör för hemsidan:
Sture Hermansson 072-721 35 87.
På vår hemsida finns mera: förutom programmet finns länkar,
bilder från aktiviteter, gamla nummer av Anemonen mm.



Tubkikaren

Föreningen äger en tubkikare som kan vara till stor glädje vid fågelstudier.

Lånas ut gratis till medlemmar.

Sture Hermansson 072-721 35 87
sture@sturehermannsson.se



Klubbstugan

Föreningens klubbstuga, det gamla torpet i Herrfallsäng, kan hyras av medlemmar för 100:- per dygn.



Ordföranden har ordet

Sommaren kom och sommaren gick, som alltid alldeles för fort! Nu är vi redan inne i mitten på september och jag har återvänt till Hallsberg från mitt sommarviste på västkusten. Vilken varm höst det har varit. Jag har inte dragit igång värmesystemet förrän nu i helgen. Det känns bra konstigt!

Vi har redan hunnit med två programpunkter i föreningen efter sommaren. Först hade vi tillsammans med Kumla en guidad tur på Kvarntorpshögen, som ordföranden i Kumla Britt Eklöf höll i. Det blev en väldigt trevlig och innehållsrik dag. Men inte fler än nio personer kom från båda våra föreningar.

Sedan hade vi en svampexkursion vid Dovra sjöar, som Länsförbundets ordförande Lotta Sörman ledde. Hon är sedan gammalt svampkonsulent och hon är mycket duktig. Svamp brukar vara uppskattat och den här gången blev vi 15 personer. Fyra damer kom från Örebro, så ryktet hade spridit sig.

I årets första Anemon berättade jag att vi ärvt en större summa pengar efter Clas-Göran Larsson, som under flera år var med i vår styrelse. Nu har pengarna kommit och vi fick en summa på 200 000 kronor. Den 12 mars hade vi årsmöte på Åsen. De som kom på årsmötet fick på små lappar önska, vad vi ska kunna använda pengarna till. Och här kommer så medlemmarnas önskemål:

- 2 lappar med förslag på att täcka kostnaderna för Anemonen.
- Resa med buss.
- Resa till Fjärilshuset Stockholm.
- Lie-kurs med en som kan och är van.
- Katrineholms solpark.
- Kända föreläsare inom natur.
- Viby sjöstig.
- Utflykt till någon spännande

plats med expert.

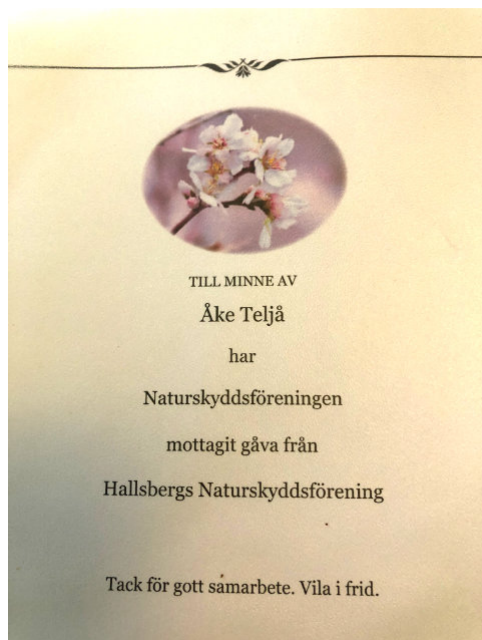
- Hyr en buss! Låt 20 ungdomar i 20-årsåldern åka med gratis till något utflyktsmål. Mat och guidning av någon duktig i 30-årsåldern. Allt för att locka yngre till föreningsaktiviteter.
- Kanske något som riktar sig till barn och ungdomar? För att skapa intresse för naturen.
- Lie osv. om nu sådant arbete förekommer?
- Försöka att öppna upp hålldammen i Samsala-skogen.
- Någon längre 1-dagsutflykt med buss.
- Föreläsare.
- Resa inom Sverige. Natur och trädgård t.ex. Sofiero.
- 2-dagarsresa till Österlen med Öland.
- 2-3 dagar utmed västkusten och Danmark med natur och trädgård.

Ja, så roligt att vi fick så många förslag! Pengarna lär ju knappast räcka till allt, men något ska vi väl kunna få till! Och så måste någon / några bilda en grupp för att fixa till det hela. Och känner någon sig manad att hjälpa till, så blir jag väldigt glad!

Den 5 juni begravdes Åke Teljå i Gällersta kyrka. Åke var ordförande i Kumla i jag tror närmare 50 år! Det är en lång tid! Några av oss var med på begravningen och det var en fin högtidsstund.



Efter akten var det minnesstund i Klockargården mitt emot kyrkan, med buffé från Olshammarsgården. Så mycket gott vi bjöds på! Det skulle Åke ha gillat! Min sommar innehöll mycket roligt



och kul. Men en sorg blev det. Jag var tvungen att avliva min svarta katt Kajsa. Hon blev sjuk och det gick inte att rädda henne. Hennes syster bruna Stina reagerade kraftigt. Hon slutade äta och sov mest. Så det blev besök hos veterinären med henne också. Det blev medicin, så hon började äta igen. Men hon följer mig mest hela tiden. Går jag ut i trädgården så går hon efter och om natten ligger hon hos mig i sängen. Hon har nu fyllt 15 år och i vintras fick jag behandla henne för diabetes med sprutor och sträng diet. Men lagom till sommaren friskförklarades hon! Jag vågar inte tänka på hur mycket dessa kattdamer har kostat mig. Tur att man har dem försäkrade!

Jag har ju genom åren berättat mycket från mina somrar i norra Halland. Men jag tror inte jag berättat om Mårtagården, som är en kaptensgård på



Kajsa kröp ihop i cementfatet på trappan, nu är fatet tomt.



Kajsa och Stina sitter på trappan och undrar vart de ska gå

Onsalahalvön. Onsalahalvön ligger sydväst om Kungsbacka i Kungsbackafjorden. Onsalabygden dominerades under 1700-talet av sjöfart. Efter Hallands frigörelse från Danmark 1645 började bönderna bygga båtar att frakta med.

Rederikaptenerna byggde kaptensgårdar och idag finns åtminstone två kvar, som jag känner till. Det är Mårtagården och Apelhögen. Knut och Tora Larsson var de sista ägarna till gårdarna och fram till 1953 bedrev de jordbruk där. Därefter arrenderades marken ut. Gårdarna testamenterades till en stiftelse Mårtagårdstiftelsen 1963. De blev förklarade som byggnadsminne 1982 och 2003 skyddade som kulturresevat.



Mårtagårdsdagen firas i augusti

Apelhögen hyrs ut till privatpersoner.

I sommar har de haft guidningar av Mårtagården och musikprogram på söndagarna i augusti. Det kom fantastiska musiker och på Mårtagårdsdagen serverades det kaffe med våfflor. Jag tycker att det var en bedrift att kunna få till så många våfflor, så det räckte till alla. Jag vet inte hur många personer det var, men säkert åtminstone 100.

Den mest kände Onsalabon var "Lasse i Gatan" eller Lars Gathenhielm, som han egentligen hette. 1712 fick han av Karl XII sitt kaperibrev och började så sin kaperiverksamhet. Lars var delägare i 50 kaperifartyg och kapade fler än 80 fartyg. Det måste ha varit en driftig man, som hann med så mycket under sitt korta liv. Han blev bara 28 år. Lars och hans hustru Ingela ligger begravda i Onsala kyrka.



Underhållning av Negar Zarassi och David på Mårtagårdsdagen

Nej, nu orkar ni nog inte läsa mer! Så här slutar jag med mitt pladder och säger bara VÄLKOMNA till våra sammankomster i Hallsbergs Naturskyddsförening! Önskar er så en fin höst!

Ingela Wallin

Efter 50 år...

Sture Hermansson

För ca 50 år sedan drabbades jag av ett starkt naturintresse och en lust att se i naturen alla de vilda växter som jag kunde läsa om och se aybildade i böckerna. Jag bodde i Älgårås i norra Västergötland där berggrunden består av sura bergarter utan inslag av kalk. Det gjorde att florán blev begränsad, och att rikkärr inte var att tänka på. Det finns visserligen mycket att se var man än befinner sig men jag gjorde också utflykter till flera av de berömda platser med rik flora som finns i Västergötland.

I år har jag firat "50-årsjubileet" med återbesök på några av dessa favoritplatser.

Vi vet alla hur det kan förändras under 50 år, så hur skulle det bli? Skulle det bli en besvikelse? eller har de skötts och utvecklats? På de följande sidorna har jag samlat lite bilder från sommaren 2025.



Juli 1977. Jag hade letat efter de berömda platserna på Falbygden med hjälp av en gammal generalstabskarta. Denna dag fann jag äntligen Skogastorpkärret med överdådig blomning av orkidén brudsporrar.

Vitsippor och gulsippor

2 maj. Munkängarna

Munkängarna är ett naturreservat på Kinnekulle. Det är mest känt för ramslökblomningen senare på våren men även tidigare är det en upplevelse att gå här omgiven av mattor med vitsippor och gulsippor och, om man kommer tillräckligt tidigt, även blåsippor.

Blomningen i år var lika rik som förr med både gula och vita sippor, men de blå hade tyvärr blommat över vid mitt besök.



Ramslöken hade bara gröna blad än så länge



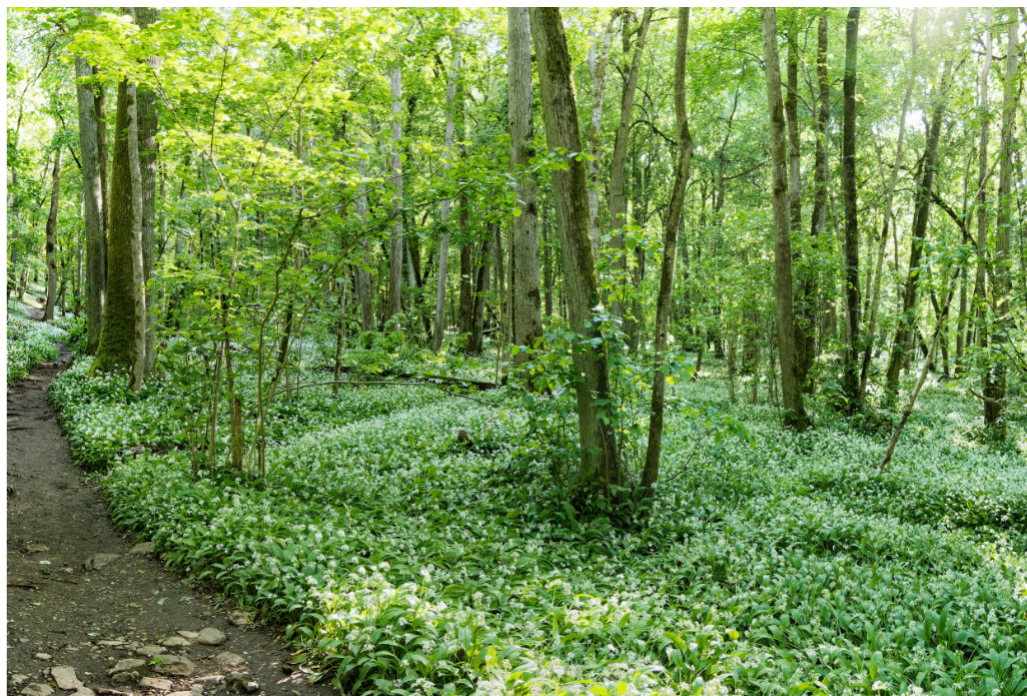
När ramslöken blommar

2 juni. Munkängarna

Det som gör Munkängarna särskilt berömda är ramslöken som blommar i månadsskiftet maj/juni.

Man går längs den väl upptrampade stigen in i lövskogen där löven just håller på att slå ut. Strax möts man av ramslök, ramslök och mera ramslök. Överallt mera ramslök, miljoner ramslök. Jag går längs stigen och försöker hitta den bästa platsen att fotografera överdådet.

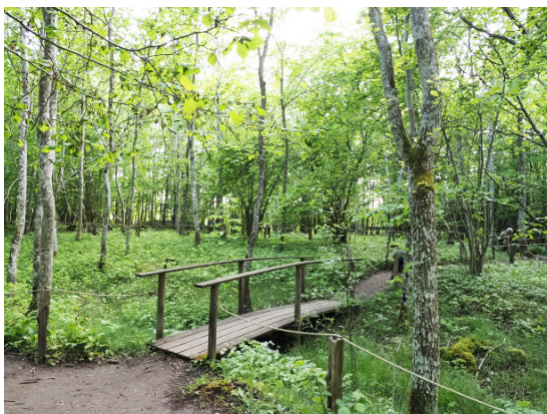
Sedan är det bara att gå omkring och njuta av blomsterprakten.



Guckuskon

2 juni Naturreservatet Såten

För 50 år sedan såg jag inga guckuskor på Kinnekulle men nu var jag ju här på kullen, och i rätt tid, så jag besökte platsen som till och med var märkt med Guckusko på kartan. Det var i naturreservatet Såten och jag vandrade iväg på stigen i reservatet. En vänlig man jag mötte upplyste mig om att jag var på väg åt fel håll för guckuskon, men på ett kärr, Gule mosse, lite längre fram nära den vägen jag var på skulle det blomma många, säkert 1 000 plantor av kärrknipprot senare på sommaren. Jag vände om och gick i riktning mot guckuskorna i stället. Och där blev jag belönad för vandringen. Hundratals guckuskor blommade i ett område omgärdat med rep och en skylt med uppmaningen att inte gå in bland blommorna.



Här träffade jag ett trevligt par som meddelade att de brukade gå hit flera gånger om året men att det inte var så särskilt rik blomning i år. För mig räckte nog blomningen ändå och det blev många bilder på olika avstånd och i olika vinklar.



Luktsporren

30 juni. Skogastorp

När jag var här första gången sommaren 1977 blommade flera orkidéer och andra intressanta arter, men en av dem, luktsporren, stod bara överblommad och lite sorglig. Jag upptäckte den genom att det stod en ordentlig pinne vid varje planta så att de inte skulle slås ner av de båda "liemännen" som gick där.

Nu hade jag prickat tiden bättre och luktsporren stod i sin finaste blomning. Lite blek, men vacker och sällsynt, och svårfotograferad visade det sig. Den blev alldeles för ljus när bakgrunden var normal på bild. Det krävdes lite efterarbete vid datorn, men det var den värd, och än en gång fick jag en påminnelse om att klart solsken inte är det bästa ljuset när man vill porträttera en blomma.



Fjädergräset

30 juni Nolgården i Näs

På Falbygden ligger detta reservat med ett komplex av åskullar med kalkhaltig morän i marken. Dessa kullar har en artrik flora av på andra håll sällsynta växter. Vid mitt första besök 1977 noterade jag 13 för mig nya arter här. Den mest berömda av områdets arter är fjädergräset, en värmetidsrelikt som har sina enda svenska förekomster på Falbygden. Då för 49 år sedan hade gräset redan fällt sina fjädrar. Nu tänkte jag hitta det i bättre kondition. Minnet var inte riktigt klart över exakt var det växte men någonstans vid den uppmärkta leden som går genom reservatet måste den finnas. Praktbrunört, drakblomma och andra rariteter fann jag vid stigen, men fjädergräset syntes inte till. Till slut, när jag börjat misströsta om att få se dem kom jag, lagom svettig, fram till den så där de växte.

Där fanns de, inte överdådig många men från mitt håll avtecknade de sig mot den nedåtgående solen, och i den svaga vinden svängde de sakta fram och tillbaka med sina långa fjädrar. Äntligen, äntligen och i särskilt fint ljus denna sena eftermiddag. Jag stod där och beundrade dem en lång stund innan jag tog upp kameran och försökte fånga dem i bild och på rörlig film.

Länsstyrelsen har ett särskilt projekt för att se till att fjädergräset överlever och det var betydligt fler nu än 1977.



En trevlig ungtjur håll mig sällskap under vandringen tills ett staket hindrade honom att fortsätta.



Jag lyckades inte göra rättvisa på bild för de gracila fjädrarna, men länsstyrelsen jobbar hårt med fjädergräset så att det förhoppningsvis finns kvar i många år till



Kärknippproten

13 juli. Gule mosse

Dags att följa tipset om Gule mosse. Skulle det finnas tusen kärknipprötter där? Det gjorde det! För att inte trampa ner för mycket höll jag mig nära kanten av kärret, men ett fint porträtt av kärknipproten fick jag ändå.



På hemmaplan

28 juni. Herrfallsäng

Jag siktade mest på gamla minnen i Västergötland i år, men här hemma då? Vi har ju Herrfallsäng och det lilla rikkärret i skogen vid beteshagen. Jag

besökte det en kväll och såg att kärret hade vidgats betydligt. Flera rikkärrsarter växte längs spången och av orkidéer fanns ängsnycklar och tvåblad i blom. Gräsull och starr av olika arter visade på kärrets status som extremrikkärr.



Loppstarr



Tvåblad



Kanadensiskt gullris

Populär bland insekter

10 augusti. mellan Karlskoga och Kristinehamn.

En helt oplanerad naturupplevelse när jag stannade till en stund för lite vila och en fika. Platsen hade använts till timmerupplag och liknande och var till stor del vegetationsfri, men mitt på det öppna området växte en tuva av en stor och grann växt, kanadensiskt gullris.

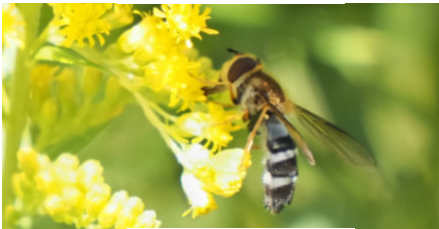
Det var inte bara jag som upptäckt plantan. Insekter av olika slag landade bland blommorna för att tanka energi i form av sockerrik nektar.



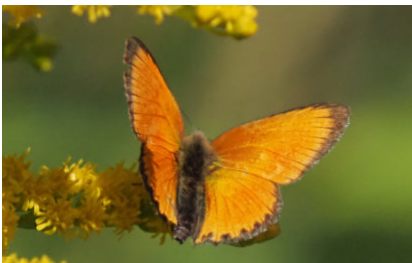
Amiral



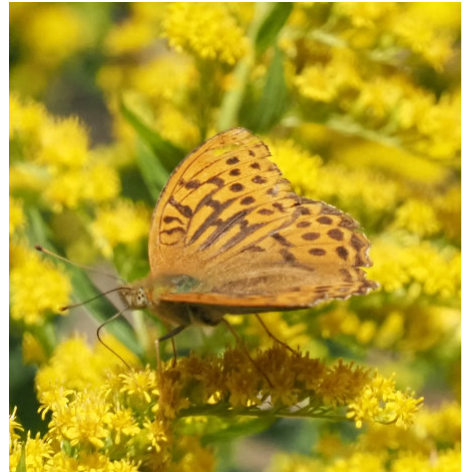
Fönsterblomfluga



Ljus lyktblomfluga



Vitfläckig guldvinge



Silverstreckad pärlmorfjäril

Impopulär bland naturvårdare

Det kanadensiska gullriset är inte lika populärt bland naturvårdare. Det växer ursprungligen i västra Nordamerika men på grund av sin vackra blomning har det införts till oss som prydnadsväxt.

Här har det visat sig ha stor förmåga att etablera sig och sprida sig i naturen och blivit allt mer impopulärt bland naturvårdare. Nedan följer ett citat från Artfakta på Artdatabanken.

Invasionspotential

Kanadensiskt gullris har en hög invasionspotential, då fröna sprids effektivt över stora ytor. Väl rotad skapar den täta, höga bestånd som är mycket konkurrenskraftiga. Den sprider sig längs med vägar, banvallar och ruderatmark genom mänsklig aktivitet och egen fröspridning. Övergivna ängar och trädgårdar koloniserar snabbt. Arten är anpassningsbar och förekommer både i torrare och fuktigare miljöer.

Ekologisk effekt

Naturliga friska till fuktiga gräsmarker hotas av kolonisering, samt flera typer av hotade våtmarker. Arten sprider sig mycket snabbt över stora ytor och är mycket anpassningsbar till olika miljöer.

Där den rotar sig skapar den täta, höga bestånd som effektivt konkurrerar ut inhemska arter. Kanadensiskt gullris utsöndrar också ett kemiskt ämne från rötterna (allelopatiska ämnen) som hindrar tillväxten hos andra växter och förhindrar frön från andra växter att gro.

Arten har en tendens att invadera och sprida ut sig på öppna sandrika och näringsfattiga torrängar, stäppmiljöer och ruderatmarker, där inhemska lågvuxna och konkurrenssvaga växter annars skulle växa. Dessa typer av växter har redan minskat mycket de senaste 100 åren beroende på förändringar av markanvändningen, vilket gör att hotet från kanadensiskt gullris blir allvarligt
/Artfakta.se



Vid väg 50 i närheten av Skyllberg

Från årets aktiviteter



12 april. Holland. Medan hemmavarande medlemmar studerade ormar och vitsippor hade jag flytt till Holland för att se några vårblommor. Bl.a. blomstertåget där vagn efter vagn hade dekorerats med blommor. Här är det några tusen blommor som får bilda en apa som håller i en banan /Sture



Foto: Ingela Wallin

12 april. Årets vårbesök till Igeln fick ställas in på grund av högt vattenstånd. I stället fick det bli ett besök vid Kvismaren. Vid Öby kulle umgicks snokarna med varandra och huggormarna lapade sol efter övervintringen.



När lönnarnas blomknoppar spricker ut i vackert ljusgrönt. Då är det vår!





12 april. Prästängen i Sköllersta. Efter besöket hos ormarna vid Öby kulle stannade en del till för att njuta av vitsippsblomningen i Prästängen.

Foto: Ingela Wallin



Foto: Kerstin Björn

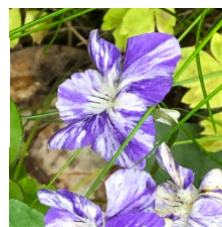
3 maj. Derbol. Vi siktade i första hand på Lekebergs-Sälven, men där var viktiga delar av leden (broar) obrukbara. Det fick bli Derbol i stället. Till vänster poserar Anemonen-redaktören vid den stora eken. Till höger ett vackert bestånd av strutbräken



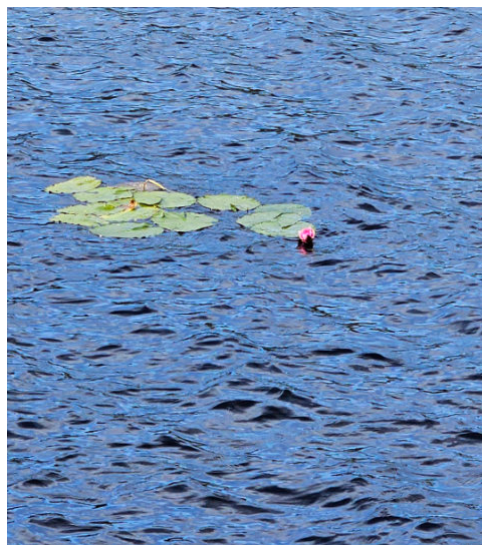
Foto: Ingela Wallin

På många av hasselbuskarna i Lindhult kunde man se detta mönster som skulle kunna vara en anteckning på ett hemligt språk. Det är fruktkropparna på en lav som fått det passande svenska namnet skriftlav och det latinska *Graphis scripta*.

Demma märkliga violblomma fann vi också i Lindhult



17 maj Lindhult. Den gamla ängen vid Lindhult är numera en liten undanskymd lövskog



11 juli Fagertärn. Jag gjorde ett besök inför vår planerade tivedsresa. Resan fick ställas in pga hälsoproblem. Tillståndet för de röda näckrosorna var tyvärr dåligt. Jag räknade in en blomma. Bäver misstänkt för blombristen.



Foto: Sture Hermansson

11 juli Stenkällerrundan. Del två av vår tivedsresa skulle varit Stenkällerrundan, men där satte senare mina hälsoproblem stopp /Sture



Foto: Sture Hermansson

15 juni. Tåkern var ett av målen på vår östgötaresa



Foto: Sture Hermansson

15 juni. Hästholmen. På vår östgötaresa försökte vi bl.a. tolka dessa hällristningar



Foto: Ingela Wallin

14 september Dovrasjödalen. Lotta Sörman guidade bland svamparna



Foto: Ingela Wallin

Dropptaggsvamp



Foto: Ingela Wallin

Oidentifierad svamp bland björnmossa

Öppen trädgård

Kerstin Björn

En lite annorlunda tripp ute i naturen. Vi var två stycken damer som letade oss ner i skogarna runt Laxå, närmare bestämt utanför Röfors. Vi hade läst om att en dam hade gjort sin alldeles egna oas i sin trädgård. Lite knivigt var det att leta sig fram på småvägar utanför den s.k allfartsleden men till slut så kom vi fram. Wow så mycket fina blomster vi fick njuta av och många av dem var ju sådana som vi har hemma i våra fönster. Men här ser ni där var det inga små ynkliga fönsterväxter, utan här stödade de upp i all sin glans och vilka praktexemplar sedan man bara häpnade. Jag kallar dem för nässelblommor för jag vet inte, eller kommer inte ihåg, om det var palettblad de heter. Vackra och ståtliga var de i alla fall. Vidare vandrade vi in i ett vindruveland tror jag. Oj vilka

druvklasar det hängde ner över oss! Men vi tordes inte smaka, så ödmjuka som vi är. Vår vandring fortsatte och så mycket vackra blommor vi fick se en fröjd för ögat var det och inte har jag minnet heller så jag kommer ihåg några namn. Den här upplevelsen är något/ några år gammal men besök gärna något av alla dessa fantastiska arrangemang som hålls någon gång per år i våra trakter. Detta är som jag ser det även en trevlig naturupplevelse väl så god som komplement till "riktiga naturen". Många av växterna kanske började sitt liv ute i den. Hur var det nu med vår älskade "julstjärna" den växer vilt i Sydamerika bla om jag inte minns fel. Luta er tillbaka i favoritfåtöljen, njut och dröm att nu är jag på vandring i djungeln (kanske). Må så gott av bilderna och skönheten i dem



*Vanlig solros med
ovanliga färger*



Palettblad i olika färger



Flox i olika färger

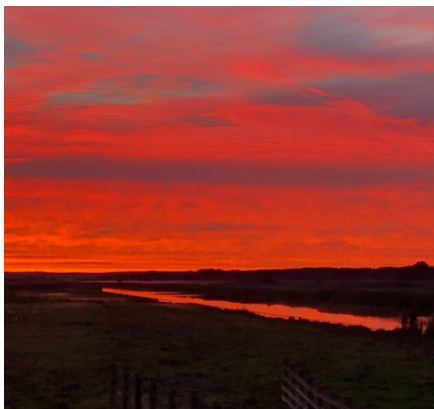


Vindruvor på gång



7 september.
Kvarntorpshögen. Britt
Eklöf guidade bland kultur
och natur.

Det nya konstverket, invigt i
september 2025, är
"Ymnighetshornet" av
konstnärduon Bigert och
Bergström. Verket ska
symbolisera rikedom och
energiförbrukningen av vår
planet, och är tänkt att bidra
till att sätta fokus på
klimatdebatten



27 september. Kvismaren. När tranor och gäss flyger till sina nattplatser i solnedgången



Vi är en krets av
Naturskyddsföreningen

Aktiviteter 2025

Onsdag
15 oktober
kl. 18.30

Aktion Rädda Vättern

Ordförande i ARV Lisa Lennartsson kommer och berättar om hoten och deras verksamhet mot dessa.

Dagcentralen Åsen kl. 18.30

25 oktober

Höstbesök vid Igeln

Inställt på grund av högt vattenstånd i sjön.

Ett höstbesök var planerat men på grund av det höga vattenståndet i sjön är det inställt.

Söndag
23 november
kl. 17.00

Medlemmarnas bilder

Vår traditionella avslutning av året

Vi kopplar av med fika och bilder från året som gått.

Ta gärna med dig några bilder. Vi har utrustning att visa dem.

Kantakrogen Hallsbergs hembygdsgård kl. 17.00

*Våra arrangemang sker
i samarbete med
Studiefrämjandet*



Vi samarbetar med Kumlafröreningen om programmet. De har också en del punkter som inte står i vårt program. Kolla deras hemsida!

Deras hemsida har adressen: kumla.naturskyddsforeningen.se



Naturen förändras, med eller utan vårt ingripande. Kartfjärilen förekommer från mellaneuropa till Kina och Japan men inte i Sverige förrän 1982 då den kom till Skåne. Den har sedan spritt sig norrut och 2021 rapporterades den första i Närke. Jag hade ännu inte sett den men en dag när jag stod med min kamera redo vid kungsmyntan (oreganon) i trädgården satt där utan förvarning en kartfjäril och sög nektar och såg helt hemmastadd ut.